

— Zău, pot să jur, strigă ea de-ndată ce-și veni în fire, în toți ăști douăzeci de ani n-am fost cu nici un alt bărbat în afară de el! Fischerle întinse palma spre Kien, resemnat:

— O tîrfă care n-a fost cu nici un alt bărbat!

La „tîrfă“, ridică din sprîncene. La auzul acestei insulte, femeia începu să hohotească tare de plîns. Cuvintele ei deveniră ininteligibile, era vorba de o pensie.

— Poftim, uite, acum recunoaște singură.

Fischerle își recăpătase curajul.

— Ce crezi 'mneata, de la cine are pensia? De la un domn care vine în fiecare luni. În locuința mea. Știi ceva, o femeie *trebuie* să jure fals, și de ce trebuie o femeie să jure fals? Aș putea eu să jur fals? Exclus! Și de ce? Fiindcă avem amîndoi o inteligență. Ai văzut 'mneata vreodată o inteligență care este falsă? Eu nu!

Femeia hohotea tot mai tare.

Kien îi dădea dreptate lui Fischerle din adîncul inimii. În teama lui, nu se întrebese nicio dată dacă Fischerle mințea sau spunea adevărul. De cînd se așezase femeia la masă, orice gest ostil la adresa ei – indiferent de unde venea – îi era ca un fel de ușurare. Din clipa în care-l rugase să-i facă un cadou, știa pe cine avea în fața lui: o a doua Therese. Se pricepea prea puțin la moravurile localului, dar de un lucru era sigur: aici un spirit pur, închis într-un corp mizerabil, se străduia de douăzeci de ani să se ridice deasupra mediului sordid din jur. „Therese“ nu-i îngăduia. Fischerle trebuia să-și impună privațiuni fără margini, păstrînd înaintea ochilor, cu perseverență, țelul inteligenței lui suverane. Therese îl tîra cu aceeași perseverență îndărăt în noroi. El economisește, nu din meschinărie, ci pentru că este o fire cu concepții în stil mare; ea risipește totul ca să nu-l scape din mînă. Fischerle a apucat un vîrfuleț al lumii spiritului și se agață de el cu forța înecatului.

Șahul este biblioteca lui. Despre bransă vorbește numai pentru că aici e interzis alt limbaj. Dar e semnificativ faptul că acordă branșei cărților o prețuire atât de înaltă. Kien își imaginează luptele pe care trebuie să le dea, pentru locuința sa, acest om lovit de viață. El duce o carte acasă, ca s-o citească pe ascuns, iar ea o sfîșie de-i zboară foile în toate părțile. Îl silește să-i pună la dispoziție locuința pentru scopurile ei infame. Poate că plătește și vreo slujnică, vreo spioană, ca să mențină casa fără cărți, cînd nu e ea acasă. Cărțile sînt interzise, însă felul ei de viață e îngăduit. După lupte îndelungate, el a izbutit să cucerească de la ea o tablă de șah. Ea l-a restrîns la cămăruța cea mai mică a apartamentului. Acolo stă el acum în timpul nopților lungi și cu ajutorul figurilor de lemn reflectează la demnitatea umană. El se simte pe jumătate liber numai atunci cînd își primește ea vizitele. În asemenea momente, nu mai contează pentru ea nici cît aerul. Atît de departe trebuie să ajungă femeia asta, pentru ca să nu-l mai chinuie. Dar și atunci, el trage dezgustat cu urechea, să audă dacă nu cumva ea se ivește pe neașteptate beată. Duhnește toată a alcool. Fumează. Trîntește ușa și răstoarnă tabla de șah cu piciorul ei grosolan. Domnul Fischerle plînge ca un copil mic. Adună literele risipite pe jos și-și întoarce fața, pentru ca ea să nu se bucure văzîndu-l că plînge. Este un mic erou. Are caracter. De cîte ori nu-i vine pe buze cuvîntul „cocotă“! Dar îl înghite, căci ea n-ar admite una ca asta. L-ar fi dat de mult afară din casă, însă așteaptă un testament pe care el trebuie să-l facă în favoarea ei. Probabil că el nu posedă cine știe ce. Dar și atît este destul pentru ea, ca să vrea să-l jefuiască. Lui, însă, nici prin gînd nu-i trece să-i jertfească și ultimele resurse. Se opune și astfel își păstrează acoperișul deasupra capului. Dacă ar ști el că își datorează acoperișul

speculației ei în legătură cu testamentul! Dar nu-i voie să i-o spui. Ar putea să-și facă seama. El nu e de granit. Constituția lui pitică...

Nicicînd nu se transpusesese Kien atît de profund în starea de spirit și sentimentele vreunui alt om. Izbutea să se elibereze de Therese. O învinsese cu propriile ei arme. Și iat-o, deodată, la masa lui; îl provoca la fel ca mai înainte și ajunsese să-și afle – singurul lucru nou la ea – o meserie potrivită. Totuși, acțiunea ei distrugătoare nu se îndrepta acum asupra lui, pe el îl lua prea puțin în seamă, ci se îndrepta împotriva omului din fața lui, pe care natura îl înfiera oricum, printr-o etimologie tristă, ca schilod. Kien îi era profund îndatorat acestui om. Trebuia să facă ceva pentru el. Îl prețuia. Dacă domnul Fischerle n-ar fi fost atît de fin și de manierat, i-ar fi oferit ceva bani. Cu siguranță că avea nevoie de ei. Totuși, nu voia cu nici un preț să-l jignească, așa cum nu i-ar fi trecut nici măcar prin gînd să se jignească singur. Poate, dacă ar fi revenit cumva la convorbirea pe care Therese o întrerupsese cu atîta nerușinare femeiască?

Dădu la iveală portofelul care era doldora de bancnote mari. Îl ținu, împotriva obiceiului său, neobișnuit de mult în mînă și scoase din el toate bancnotele, pe care le numără liniștit. Domnul Fischerle să se convingă singur, privindu-le, că oferta pe care intenționa să i-o facă acum nu însemna cîtuși de puțin un sacrificiu prea mare. Ajuns la a treizecea bancnotă de o sută de șilingi, Kien privi în jos la pitic. Poate că se liniștise îndeajuns, ca să poată îndrăzni să-i facă oferta, căci cine oare numără cu plăcere bani? Fischerle privea furiș în toate părțile; numai cel care număra bani părea să nu se intereseze cîtuși de puțin, desigur din delicatețe și din repulsie față de banii obișnuiți. Kien nu se lăsă descuiat, numără mai departe, dar acum tare, cu glasul ridicat și limpede. Se scuza în gînd față

de pitic pentru insistența sa, căci observa cît de puternic îi rănea auzul. Năpîrstocul se foia agitat pe scaun de colo pînă colo. Punea capul pe masă, astupîndu-și astfel măcar o ureche, omul sensibil, apoi o împingea pe nevastă-sa de piept încolo și-ncoace – ce nu făcea? – o lățea, și doar era destul de lată, îi lua toată vederea lui Kien. Femeia accepta totul, de altfel acum tăcea. Conta de bună seamă pe bani. Dar se înșelase. Therese n-avea să capete nimic. La patruzeci și cinci, chinurile piticului ajunseseră la maximum. Făcu, implorînd:

— Pst! Pst!

Kien se înmuie. Să-l scutească oare de cadou, la urma urmei totuși nu putea să-l silească, nu, nu, mai tîrziu micuțul avea să se bucure de asta, poate c-o lua din loc cu banii și scăpa de această Therese. La cincizeci și trei, Fischerle o apucă pe femeie de față și croncăni ca un apucat:

— Nu poți sta liniștită locului? Ce vrei, țuțică timpită! Ce te pricepi tu la șah? Vită bălțată! Sînt sătul pînă-n gît de tine! Destrăbălează-te!...

La fiecare cifră spunea cîte ceva nou, femeia părea deconcertată și dădea semne că vrea să plece. Asta nu-i convenea lui Kien. Trebuia să fie și ea de față cînd avea să-i înmîneze darul piticului. Trebuia să se necăjească fiindcă nu căpăta nimic, altfel bărbatu-său n-avea nici o satisfacție. Banii, singuri, l-ar fi bucurat prea puțin. Trebuia să i-i înmîneze mai înainte ca ea să fi plecat.

Așteptă să ajungă la o cifră rotundă – următoarea era șazeci – și se întrerupse din numărare. Se ridică și apucă o bancnotă de o sută de șilingi. Ar fi preferat să ia mai multe în mînă, dar nu voia să-l ofenseze pe pitic cu o sumă nici prea mare, nici prea mică. Adăstă o clipă și tăcu, pentru a spori caracterul solemn al intenției sale. Apoi vorbi, erau cele mai politicoase cuvinte din viața sa:

— Stimate domnule Fischerle! Mi-e imposibil să renunț la o rugămintă pe care aș vrea să ți-o fac. Dovedește-mi, te rog, prietenia, acceptînd această neînsemnată contribuție la bursa dumată, cum îți place s-o numești!

Micuțul șopti în loc de „mulțumesc“:

— Pst, bine, lasă! și continuă să strige la nevastă-sa; era evident uluit.

Privirile și vorbele lui furioase aproape c-o făceau să cadă de pe scaun. Pentru banii oferiti nu manifesta nici un interes, nici măcar nu se uita la ei. Pentru a nu-l jigni pe Kien, întinse mîna și apucă bancnota. Dar, în loc de una singură, Fischerle apucă teancul întreg, fără ca măcar să-și dea seama de asta, atît era de emoționat. Lui Kien îi veni să zîmbească. Uite cum, din modestie, un om se poartă ca un tâlhar dintre cei mai avizi. De-ndată ce-și va da seama, va muri de rușine. Pentru a-l scuti de această rușine, Kien înlocui teancul prin bancnotă. Dar degetele piticului erau puternice și insensibile, se cramponau – firește, fără voia stăpînului lor – de teancul de bani, și încă tot nu simțiră nimic, nici cînd fură înlăturate, unul cîte unul, de pe teanc; apoi se strînseră automat pe bancnota de o sută de șilingi, care rămăsese singură la îndemînă. Șahul a bătătorit mîinile astea, gîndi Kien, domnul Fischerle este obișnuit să țină strîns figurile, singurul lucru pe care i l-a lăsat viața. Între timp, Kien se așezase la loc. Fapta lui bună îl făcea fericit. Potopită de invective, Therese se ridicase și ea, roșie ca focul la față, și acum părăsi masa cu adevărat. N-avea decît să plece, Kien se putea dispensa de ea. De altfel, Therese nici n-avea ce aștepta de la el. Datoria lui fusese de a-l ajuta pe bărbatul ei să repurteze un triumf, și asta izbutise s-o facă.

În tumultul simțămîntelor sale satisfăcute, Kien nu mai auzea ce se petrecea în jur. Deodată, se trezi cu o mîină grea pe umăr. Tresări speriat

și privi într-acolo. O mîină imensă era așezată pe el și o voce tunătoare răsună:

— Mă cadorisești și pă mine cu cevașilea!

Mai bine de-o duzină de zdrahoni se adunaseră în jurul lui, de cînd oare? Pînă acum nu-i observase. Nenumărați pumni se înșirau pe masă grămadă, din toate părțile veneau alți indivizi, cei din spate stăteau în picioare, sprijinindu-se pe cei din față, care ședeau jos. O voce de fată strigă tînguitor:

— Vreau mai în față, nu văz nimica!

Alta, strident:

— Ferdl, acu' faci rost și tu de motocicletă!

Cineva ridică servieta deschisă, nu găsi nici un ban și răcni dezamăgit:

— Dă-te-ncolo, tîmpitule, cu hîrtia ta. De-ațîția oameni nici nu se mai vedea localul. Fischerle croncănea. Nimeni nu-l lua în seamă. Nevastă-sa se înființase din nou. Țipa strident. O altă femeie, mult mai grasă, lovea în dreapta și-n stînga, croindu-și drum printre derbedei și urla furi-oasă:

— Vreau și io cevașilea!

Era acoperită cu toate zdrențele de rochii pe care Kien le văzuse mai înainte îndărătul teighelei. Cerul se clătina. Scaunele se prăbușeau zdrobite. Un glas de înger plîngea de fericire. Cînd Kien pricepu despre ce era vorba, îi trăsese ră geanta pe cap pînă peste urechi. Nu vedea și nu auzea nimic, simțea doar că zăcea pe jos și că mîini de diferite mărimi și greutateți îi sco-toceau buzunarele, găurile și cusăturile costumului. Tremura tot, nu pentru sine, ci doar pentru capul său. Nu cumva să le vină în minte să-i răvășească tomurile ce se aflau în el. Îl vor omori, dar el nu-și va trăda cărțile. Dă cărțile-ncoa', or să-i poruncească, unde sînt cărțile? Dar el nu le va da, niciodată, niciodată, niciodată, este un martir, va muri pentru cărțile lui. Buzele lui se mișcă de parcă ar vrea să spună cît este el de decis, dar nu îndrăznesc